

ถอดบทเรียน

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพ

การผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จังหวัดแพร่

การผลิตพริกปลอดภัย

สำนักงานเกษตรจังหวัดแพร่

ถอดบทเรียนศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ปี ๒๕๖๓ จังหวัดแพร่

ตามที่กรมส่งเสริมการเกษตรได้จัดตั้งศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิต การบริหารจัดการ และการตลาดแก่เกษตรกร รวมทั้งการให้บริการทางการเกษตร และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในพื้นที่ และเป็นกลไกในการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาการ เกษตรในพื้นที่

เนื่องจากปัจจุบัน ตลาดและผู้บริโภคมีแนวโน้มการบริโภคสินค้าเกษตรที่มีความปลอดภัยเพิ่มมากขึ้น แต่เกษตรกรผู้ปลูกพริกมีการใช้สารเคมีในกระบวนการผลิตที่มากเกินไปจนเกิดความจำเป็น มีการใช้อย่างไม่ถูกต้อง ตามหลักวิชาการ ทำให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกร และผู้บริโภค ผลผลิตพริกปลอดภัยในตลาดมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภคซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จังหวัดแพร่จึงได้คัดเลือกศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอหนองม่วงไข่ เพื่อเป็นต้นแบบถอดบทเรียนการผลิตพริกปลอดภัย เพื่อเป็นแนวทางให้แก่เกษตรกรผู้มีความสนใจการผลิตพริกปลอดภัย สามารถผลิตพริกให้ได้มาตรฐาน ปลอดภัยต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค ตลอดจนมีรายได้เพิ่มขึ้นเนื่องจากจำหน่ายผลผลิตได้ในราคาที่สูงขึ้นด้วย

ประเด็นการถอดบทเรียน

๑. ประวัติความเป็นมา

๑.๑ ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ : ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่

สินค้าหลัก : พริก

พื้นที่เป้าหมาย : ๑,๕๐๐ ไร่

เกษตรกรเป้าหมาย : ๔๘๕ ราย

สถานที่ตั้ง : บ้านหนองม่วงไข่ หมู่ที่ ๓ ตำบลหนองม่วงไข่ อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่

พิกัด : Latitude ๑๘.๒๖๑๙๓๘ Longitude ๑๐๐.๑๙๓๑๔๘ X = ๖๒๖๑๓๓ Y= ๒๐๑๙๕๗๐

๑.๒ เกษตรกรต้นแบบ

ชื่อเกษตรกรต้นแบบและเจ้าของแปลงเรียนรู้ : นางงามตา เขียวสลับ อายุ ๕๓ ปี

บ้านเลขที่ เลขที่ ๒๓๓/๕ ม.๑ ต.หนองม่วงไข่ อ.หนองม่วงไข่ จ.แพร่

เบอร์โทรศัพท์ : ๐๘๙-๒๖๔๒๙๖๖

อาชีพ เกษตรกร

แนวทางการประกอบอาชีพ : เน้นการผลิตที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ภายใต้การผลิตพริกปลอดภัย โดยสามารถบริหารจัดการแปลงเพาะปลูกด้วยการใช้สารชีวภัณฑ์ และการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน สามารถลดต้นทุนการผลิต พร้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

๑.๓ ที่มาของศพก.

สถานการณ์ของพื้นที่ : พริกเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญและเป็นรายได้หลักของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอหนองม่วงไข่ มีพื้นที่เพาะปลูกประมาณ ๑,๕๐๐ ไร่ เกษตรกร ๔๘๕ ราย มีผลผลิตเฉลี่ย ๓,๘๐๐ กิโลกรัม/ไร่ ต้นทุนการผลิตเฉลี่ย ๒๓,๐๐๐ บาท/ไร่ ซึ่งเกษตรกรที่ปลูกพริกจะประสบปัญหาโรคและแมลงและปัญหาการขาดผลผลิตตกต่ำ เนื่องจากมีปริมาณพริกในฤดูกาลผลิตออกสู่ตลาดในปริมาณมาก พ่อค้าคนกลางเป็นผู้กำหนดราคาซื้อ ซึ่งทำให้เกษตรกรต้องขายในราคาที่ต่ำกว่าทุน จึงจำเป็นต้องเพิ่มศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกพริก ให้มีความสามารถในการผลิตเพิ่มมากขึ้น โดยการแปรรูปผลผลิตจากพริกด้วยตัวเอง เพื่อเก็บไว้ขายในช่วงที่ไม่มีพริกสด จะทำให้ปริมาณพริกในตลาดลดลง ราคาพริกก็จะสูงขึ้น เกษตรกรจึงได้รวมกลุ่มกันภายใต้การส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ เพื่อร่วมกันพัฒนากลุ่มองค์กรเกษตรกรผู้ปลูกพริกและพัฒนากิจกรรมการผลิตพริก เพื่อสร้างรายได้ให้กับกลุ่มเกษตรกร และใช้ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิต การบริหารจัดการ และการตลาดแก่เกษตรกร รวมทั้งการให้บริการทางการเกษตร และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในพื้นที่ และเป็นกลไกในการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาการเกษตรในพื้นที่

แนวทางการพัฒนา ศพก. :

๑. เพิ่มคุณภาพผลผลิตพริก เพิ่มคุณค่าของผลผลิตลดต้นทุนการผลิตพริก
๒. ลดต้นทุนการผลิตพริก
๓. ส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกร

จุดเด่นของศูนย์เรียนรู้ :

๑. มีเกษตรกรต้นแบบที่มีความรู้ความสามารถ และมีประสบการณ์ที่หลากหลาย
๒. มีจุดเรียนรู้ในหลายมิติ เพื่อการบูรณาการ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกร
๓. มีเครือข่ายการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีเครือข่ายการผลิต และมีเครือข่ายการตลาด

การบริหารจัดการภายใน ศพก.

๑) ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม

กลุ่มมีสมาชิก ๓๐๐ คน แบ่งเป็นกลุ่มย่อย ๑๒ กลุ่ม ทุกกลุ่มมีคณะกรรมการกำกับดูแล แต่อยู่ภายใต้การบริหารจัดการของคณะกรรมการกลุ่มใหญ่ มีโครงสร้างและการมอบหมายงาน มีการจัดตั้งกองทุนและระดมหุ้น มีการประชุมกลุ่ม ปีละไม่เกิน ๖ ครั้งเพื่อรับทราบปัญหา/แก้ไขปัญหา/กำหนดเป้าหมาย/กิจกรรม

๒) ด้านการบริหารทุนและทรัพยากร

มีการจัดตั้งกองทุนและระดมหุ้น เป็นเงิน ๑๐๕,๐๐๐ บาท แต่ยังไม่ได้นำเงินไปใช้ประโยชน์อะไร เนื่องจากทุนสำรองมีน้อย กิจกรรมที่ดำเนินการเป็นการช่วยเหลือสมาชิกให้มีความรู้ในการพัฒนาคุณภาพสินค้าให้ปลอดภัยเป็นหลัก

๓) ด้านการพัฒนาความรู้ความสามารถของสมาชิกและองค์กร

มีการจัดการความรู้อย่างสม่ำเสมอ เพื่อพัฒนาสมาชิกให้มีระบบการจัดการที่ปลอดภัยและได้มาตรฐาน โดยใช้เทคโนโลยีที่ทางราชการส่งเสริม ผสมผสานกับภูมิปัญญาพื้นบ้าน โดยทีมวิทยากรเกษตรกรที่มีความรู้และประสบการณ์ และมีแหล่งเรียนรู้และอุปกรณ์ที่มีความพร้อมในการจัดการเรียนรู้และองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับชุมชน

๔) ด้านการให้ความสำคัญกับชุมชน

มีการดำเนินงานกิจกรรมด้านการจัดการศัตรูพืชที่ถูกต้องเหมาะสม ให้สมาชิกกลุ่มได้นำไปปฏิบัติในแปลงเพื่อลดการใช้สารเคมี ซึ่งส่งผลให้สภาพแวดล้อมดีขึ้น และกำลังดำเนินกิจกรรมด้านการแปรรูปผลผลิต ซึ่งจะทำให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นและมีความมั่นคงในอาชีพ ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจชุมชน

๕) ด้านกระบวนการพัฒนาสินค้าและบริการ

๕.๑) การพัฒนาคุณภาพสินค้า มุ่งเน้นให้สมาชิกมีกระบวนการผลิตพืชที่ปลอดภัย และได้มาตรฐาน GAP

๕.๒) การวางแผนการให้บริการได้สอดคล้องกับความต้องการ

๒. แรงจูงใจในการดำเนินการทำเกษตรปลอดภัย

จากการดำเนินการผลิตพริกที่ผ่านมา สมาชิกกลุ่มได้ประสบปัญหาเรื่องโรคและแมลงที่เกิดในพริก ได้แก่ โรคแอนแทรกโนส โรคใบจุด โรคเหี่ยวเหี่ยว โรครากและโคนเน่า ยอดและดอกไหม้ ต้นเน่า ต้นกล้าเน่า ส่วนแมลงศัตรูพริก ได้แก่ เพลี้ยไฟ เพลี้ยอ่อน จึงทำให้เกษตรกรใช้สารเคมีในปริมาณมาก และจากการใช้สารเคมีในการทำการเกษตรในพื้นที่ ทำให้เกษตรกรได้รับผลกระทบด้านสุขภาพเนื่องจากการใช้สารเคมีในการเกษตรทำให้กลุ่มสังเกตเห็นถึงความสำคัญในการผลิตพืชปลอดสารพิษเพื่อลดปัญหาต้นทุนการผลิตสูง และปัญหาด้านสุขภาพ อีกทั้งจากปัญหาด้านการตลาด ทำให้การจำหน่ายพริก ณ ตลาดไท และตลาดสี่มุมเมือง พ่อค้าไม่รับซื้อเนื่องจากมีปริมาณสารเคมีตกค้างค่อนข้างสูง และเกษตรกรส่วนใหญ่ จำหน่ายพริกแดง ๖๐ % ที่ต้องจำหน่ายสู่โรงงาน จึงจำเป็นต้องผลิตพริกคุณภาพ

๓. วิธีการดำเนินงาน (กระบวนการ/ขั้นตอนการดำเนินการทำเกษตรปลอดภัยของเกษตรกรต้นแบบ)

การผลิตพริกปลอดภัยของเกษตรกรต้นแบบ มีขั้นตอนวิธีการดำเนินงาน ดังนี้

๓.๑ การจัดการผลิตพริกปลอดภัย

การผลิตพริกปลอดภัย (ระยะปลูก/การตัดแต่งกิ่งพริก) เดิมเกษตรกรปลูก ๔ แถวต่อแปลงทำให้เพิ่มต้นทุนการผลิต และง่ายต่อการระบาดของโรคแมลง จากนั้นจึงลองปรับเปลี่ยนการปลูก ๒-๓ แถวต่อแปลง และตัดแต่งกิ่งพริกได้งามแรก หลังปลูกประมาณ ๓๐ วัน ทำให้ทรงพุ่มพริกโปร่ง อากาศถ่ายเทดีแสงแดดส่องทั่วถึง ช่วยลดต้นทุนการผลิต ลดการแพร่กระจายของโรคแมลงศัตรูพริก และช่วยให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น ภายใต้การผลิตพริกปลอดภัย และมีโรงเพาะกล้าที่ได้มาตรฐาน สามารถป้องกันแมลงศัตรูพืชในระยะกล้า

เทคโนโลยีการเพาะกล้า มีโรงเพาะกล้าที่ได้มาตรฐาน สามารถป้องกันแมลงศัตรูพืชในระยะกล้า

๓.๒ การจัดการดินและปุ๋ย

การเรียนรู้ปุ๋ยสั่งตัด การทำน้ำหมัก ปุ๋ยหมัก ฮอร์โมน การผสมปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน เพื่อให้ปุ๋ยที่ใส่ลงไปในดินเป็นประโยชน์ต่อพืชที่ปลูกได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งการผลิตน้ำหมัก ปุ๋ยหมัก ฮอร์โมน ต่างๆ เพื่อบำรุงและเร่งการเจริญเติบโตสามารถเพิ่มผลผลิตของพืช

กิจกรรมตรวจวิเคราะห์ดิน การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน การปรับปรุงบำรุงดินโดยวิธีการต่างๆ

๓.๓ การใช้สารชีวภัณฑ์ในการควบคุมโรคแมลงศัตรูพริก

๑) การใช้เชื้อไตรโคเดอร์มาควบคุมโรคพริก

- ผสมเชื้อราไตรโคเดอร์มา ๑๐ กรัม:น้ำ ๑ ลิตร แช่เมล็ดพันธุ์พริก นาน ๒๔ ชั่วโมง
- ใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มา ๑ ส่วนผสมวัสดุปลูก ๔ ส่วน
(ดิน : แกลบเผา : ขุยมะพร้าว = ๑ : ๒ : ๓)
- ใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มา ๑ กก. ผสมน้ำ ๒๐๐ ลิตร รดต้นกล้าพริกเมื่ออายุ ๑๐ วัน และรดทุก ๗ วัน และก่อน ปลูกแช่น้ำดังกล่าวอีกครั้ง
- ใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มา ๑ กก.ผสมรำละเอียด ๕ กก.และปุ๋ยคอก ๔๐ กก. คลุกเคล้าให้เข้ากัน รองกันหลุมพริกรอง กันหลุมพริก ๑๐-๒๐ กรัม/ต้น, และ หวานโนแปลงพริก ๕๐-๑๐๐ กรัม/พื้นที่ ๑ ตรม.
- ใช้เชื้อราบิวเวอร์เรีย เชื้อราเมตาไรเซียมแทนการใช้สารเคมีเมื่อพบแมลงศัตรูพริก

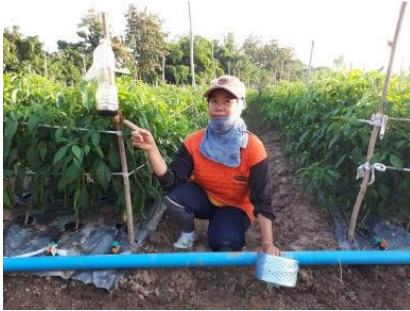
๓.๔ การใช้กักตัก (อย่างง่าย) ควบคุมศัตรูพริก

การใช้กักตักกาวเหนียว กักตักผีเสื้อกลางคืน กักตักแมลงวันทองและลูกเห็บมั้น ติดตั้งบริเวณรอบ แปลงพริก ช่วยลดจำนวนประชากรแมลงศัตรูพริก ทำให้โอกาสเกิดการระบาดของแมลงศัตรูพริกลดน้อยลง ลดการใช้สารเคมีและค่าใช้จ่าย

การจัดการศัตรูพืช ส่งเสริมการจัดการศัตรูพืชในระบบ IPM

แปลงเรียนรู้ : แปลงเรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพริกของเกษตรกรต้นแบบ นางงามตา เขียวสลับ ซึ่งมีการใช้เทคโนโลยีการจัดการดินและปุ๋ย การจัดการศัตรูพืชในระบบ IPM การใช้ระบบน้ำหยด และการผลิตตามระบบ GAP

๓.๕ การแปรรูป

ภายใต้โครงการการเพิ่มมูลค่าพริกตกเกรด การแปรรูปพริกด้วยการอบแห้งโดยโรงอบแห้งพลังงานแสงอาทิตย์ (พาราโบลา)สามารถเพิ่มมูลค่าผลผลิตและยืดอายุพริกในสภาวะล้นตลาดและพริกสดมีราคาตกต่ำภายใต้การผลิตพริกปลอดภัยตามมาตรฐานการผลิต GMP

๔. ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

๑. การบริหารจัดการองค์กร

ประชุมประธานกลุ่มย่อย ๑ กลุ่ม ๑-๒ เดือน/ครั้งเพื่อวางแผนการทำงานและแก้ไขปัญหาข้อสรุปจากการประชุม ประธานกลุ่มย่อยนำไปทำความเข้าใจสมาชิก ช่วยให้สมาชิกมีความรู้ความเข้าใจ ช่วยขับเคลื่อนงานตามเป้าหมายของกลุ่มได้ดีขึ้น

๒. การพัฒนาความรู้ความสามารถของสมาชิก

มีการจัดการความรู้อย่างสม่ำเสมอ โดยวิทยากรต้นแบบเกษตรกรที่มีความรู้และประสบการณ์ ทำให้สมาชิกมีระบบการจัดการที่ปลอดภัยและได้มาตรฐาน ต้นทุนการผลิตลดลง มีแหล่งเรียนรู้และอุปกรณ์ที่มีความพร้อมในการจัดการเรียนรู้และองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับชุมชน

๓. การให้ความสำคัญกับชุมชน

จัดกิจกรรมส่งเสริมด้านการจัดการศัตรูพืชที่ถูกต้องเหมาะสม ให้สมาชิกกลุ่มได้นำไปปฏิบัติในแปลงเพื่อลดการใช้สารเคมี ซึ่งส่งผลให้สภาพแวดล้อมดีขึ้น และกำลังดำเนินกิจกรรมด้านการแปรรูปผลผลิตซึ่งจะทำให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นและแรงจูงใจให้สมาชิก ลด ละ เลิกการใช้สารเคมี หันมาใช้สารชีวภัณฑ์ทดแทน และส่งเสริมให้มีกระบวนการผลิตพริกที่ปลอดภัย และได้มาตรฐาน GAP

๕. การตลาด

มีตลาดรองรับชัดเจน (๓ ตลาด)

๖. เกษตรกรผู้นำ ศพก.หลักและเครือข่าย มีความร่วมมือกันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

๗. สำนักงานเกษตรจังหวัด เกษตรอำเภอ หน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ให้การสนับสนุนในด้านต่างๆ เช่น โครงการ งบประมาณ หรือการจัดประชุมต่างๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้

๕. ปัญหา อุปสรรค และวิธีการแก้ไข (ถ้ามี)

๑. การเช่าที่/การใช้เมล็ดพันธุ์ของบริษัท ทำให้สมาชิกบางรายไม่สามารถนำมาจำหน่ายให้กลุ่มได้

๒. ราคาจำหน่ายไม่แน่นอน

๖. ประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินกิจกรรม

๑. ไม่ต้องหาตลาด มีพ่อค้ามารับซื้อเอง

๒. จำหน่ายผลผลิตได้ในราคาสูงขึ้น

๓. สมาชิกกลุ่มมีรายได้ที่แน่นอน

๗. การขยายผลสู่เกษตรกรอื่นๆ

๑. สร้างเครือข่ายโดยใช้ตลาดเป็นแรงจูงใจ (อำเภอสอง อำเภอร่องวาง)

๒. เกษตรกรต้นแบบ ศพก. เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ โดยให้เกษตรกรรวมกลุ่ม ๒๐ ราย/๒๐ ไร่ เพื่อปลูกพริกปลอดภัย และรับซื้อผลผลิต (อำเภอสอง และอำเภอลอง)

ภาคผนวก

ภาพกิจกรรม

สถานที่ถอดบทเรียน

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอหนองม่วงไข่

ทีมงานผู้ถอดบทเรียน

- (๑) นายภูวสิทธิ์ จันทร์ทอง หัวหน้ากลุ่มยุทธศาสตร์และสารสนเทศ สำนักงานเกษตรจังหวัดแพร่
- (๒) นางอุมาวดี ใจเอื้อ เกษตรอำเภอหนองม่วงไข่
- (๓) นางสาวนงเยาว์ แก้ววิเศษ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ สำนักงานเกษตรจังหวัดแพร่
- (๔) นางสาวสุธีรา สถาปัตยกรรม นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ สำนักงานเกษตรจังหวัดแพร่
- (๕) นางศุภาพร ต่อสกุล นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ สำนักงานเกษตรจังหวัดแพร่
- (๖) นายตุลย์ แก่นหอม นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ สำนักงานเกษตรจังหวัดแพร่
- (๗) นางสาวศรีใส อุปนันชัย นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ สำนักงานเกษตรอำเภอหนองม่วงไข่
- (๘) นายมณฑล ใสแจ่ม นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ สำนักงานเกษตรอำเภอหนองม่วงไข่
- (๙) นายดุขฎี ทรอษา นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ สำนักงานเกษตรอำเภอหนองม่วงไข่
- (๑๐) นางสาวเยาวเรศ พลอยแดง นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ สำนักงานเกษตรอำเภอหนองม่วงไข่
- (๑๑) นายกิจจา สืบหงษ์ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ สำนักงานเกษตรอำเภอหนองม่วงไข่

ผู้รับการถอดบทเรียน

คณะกรรมการเครือข่าย ศพก. อำเภอหนองม่วงไข่ (ศูนย์หลักและศูนย์เครือข่าย)